

- Nordisk Administrativ Tidsskrift*. 2000. 81 (2), s 107-177 (Hanne Foss Hansen, gästredaktör).
- Rist, Ray C. (red.). 1990. *Program Evaluation and the Management of Government: Patterns and Prospects across Eight Nations*. London: Transaction Publishers.
- Sandahl, Rolf. 1992. Evaluation at the Swedish National Audit Bureau, s 115-121 i Mayne, John – Bemelmans-Videc, Marie-Louise – Hudson, Joe – Conner, Ross (red.), *Advancing Public Policy Evaluation: Learning from International Experiences*. Amsterdam: Elsevier Science Publishers.
- Scott, W Richard. 1995. *Institutions and Organizations*. London: Sage.
- Trow, Martin – Nybom, Thorsten. 1991. *University and Society: Essays on the Social Role of Research and Higher Education*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Vedung, Evert. 1981. *Energi politiska utvärderingar 1973-1981 (Energy Policy Evaluations 1973-1981)*. Stockholm: Liber.
- Vedung, Evert. 1992. Five Observations on Evaluation in Sweden, s 71-84 i Mayne, John – Bemelmans-Videc, Marie-Louise – Hudson, Joe – Conner, Ross (red.), *Advancing Public Policy Evaluation: Learning from International Experiences*. Amsterdam: Elsevier Science Publishers.
- Vedung, Evert. 1993. *Utvärderingar av svensk energipolitik: En kommenterad bibliografi*. Stockholm: Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK R 1993:34.
- Vedung, Evert. 2004. *Utvärderingsböljans former och drivkrafter*. Helsingfors: Stakes, FinSoc Working Papers 1/2004.
- Vedung, Evert. 2006. Evaluation, artikel för Peters, Guy – Pierre, Jon (red.), *Encyclopedia of Policy Analysis* utkommer 2006.
- Vedung, Evert – Furubo, Jan-Eric – Sandahl, Rolf. 2000. Utvärdering i det svenska politiska systemet: Åtta iakttagelser, *Nordisk Administrativ Tidsskrift* 81 (2), s 113-130.

Maria Strömvik: To Act as a Union: Explaining the development of the EU's Collective Foreign Policy. Lund: Lund Political Studies, 2005.

KJELL GOLDMANN¹

Maria Strömviks insiktsfulla och aktuella avhandling behandlar Europeiska unionens "kollektiva utrikespolitik".² Här har vi, skriver Strömvik, en grupp "suveräna, demokratiska och ibland motvilliga" stater som inte desto mindre allt mer kommit att agera "kollektivt som en union" (3).³ Att förklara detta ovanliga företag är avhandlingens huvudsyfte. En ytterligare ambition är att "kalibrera" och "fininställa" några välkända teoretiska "ramverk" (4): dels den s.k. realismen med dess beto- nande av frågor om makt och inflytande, dels vad som brukar kallas institutionalismen, den tidvis dominerande formen för realismkritik. Det är enligt Strömvik en poäng med avhandlingen att den för ihop studiet av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP) med den gene- rella teorin om internationell politik.⁴

Studieobjektet, EU:s "kollektiva utrikespolitik", preciseras till det som EU:s

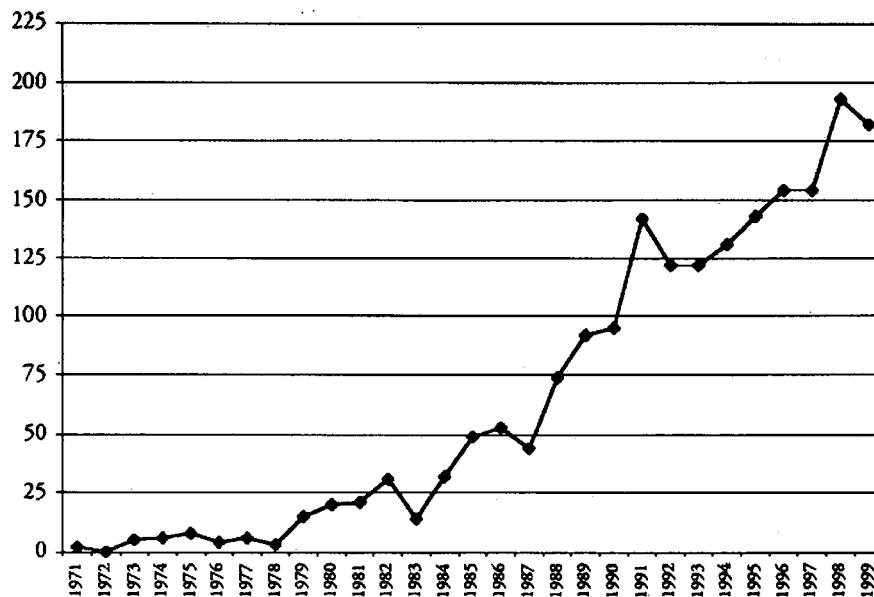
1 Kjell Goldmann är professor emeritus i statsvetenskap vid Stockholms universitet. Epost: Kjell.Goldmann@chello.se

2 Denna anmälan bygger på fakultetsopposi- tionen vid disputationen i Lund 24 septem- ber 2005.

3 Siffror inom parentes är sidhänvisningar till avhandlingen.

4 Jag kommer att använda uttrycket GUSP med avseende på hela undersökningsperio- den fastän verksamheten tidvis haft annan benämning, liksom jag kommer att använda benämningen EU även med avseende på perioden före TEU.

Figur 1. Antal GUSP-uttalanden 1970—1999.

Källa: Strömvik 2005: 57.

medlemmar ”kollektivt definierar som utrikes-, säkerhets- eller försvarspolitik”, som det står i avhandlingen, eller, som det också står, till ”observerbart utrikespolitiskt beteende” som kommit till ”inom ramen för andra pelaren” (25). Operationellt visar sig detta väsentligen betyda uttalanden av presidentskapet, ministerrådet och Europeiska rådet. Huvuddelen av avhandlingen bygger på en genomgång av nästan 2.000 sådana dokument från perioden 1970-99. Dessa har kodats så att de har gett data inte bara om frekvens utan också om geografisk och tematisk bredd samt om ”djup”, vilket främst är en fråga om i vad mån som EU gått längre än till att framföra åsikter i de frågor som behandlas.

Dessa data ger en såvitt jag vet unik helhetsbild av hur GUSP har utvecklats över tre decennier. I figur 1 visas resultaten i

fråga om frekvens. Liknande redovisningar ges i avhandlingen för bredd och djup. När alla dimensioner beaktas samtidigt framstår tre förändringstillfällen som viktigast: 1981, 1991 och 1995-96 (77).

Enligt den hypotes som först prövas beror denna utveckling på institutionell förändring. Tanken har gott stöd i teoretisk litteratur, och därför är det av betydande intresse när Strömvik anser sig kunna visa att EU:s institutionella utveckling har haft små omedelbara effekter på GUSP. I själva verket har GUSP ändrats först och institutionerna sedan, hävdar hon: institutionella förändringar har tjänat till att ”läsa fast” samarbetsnivåer som uppnåtts av andra skäl. Institutionerna kan, skriver hon, ha underlättat det ökande samarbetet men har inte orsakat det (118).

Därefter prövas hypotesen att samarbetet i EU är ett resultat av yttre hot: när hotet utifrån ökar mot en grupp av stater, ökar behovet av att samarbeta för att balansera det; när det minskar, minskar behovet och därmed samarbetet. Det kan tyckas alltför uppenbart för att behöva undersökas att det sovjetiska och senare ryska hotet har gått mot noll samtidigt som GUSP har intensifierats. Därför är det tur för Strömvik att hon kan citera en ansedd internationell politik-akademiker som Richard Rosecrance vilken, tro det eller inte, har skrivit att "[with] the end of the Cold War it is even less probable that a common foreign policy consensus will be forged [in Europe]" (124). Strömviks empiriska analys bekräftar att det är under perioder av minskat sovjetiskt/ryskt hot som EU-länderna har intensifierat sitt utrikespolitiska samarbete, och alltså att bedömare som Rosecrance haft fullständigt fel.

Den tredje hypotesen är att det som EU-länderna sökt balansera inte är det sovjetiska hotet utan det amerikanska inflytandet. Stater kan antas eftersträva inflytande över de internationella relationerna och kan antas samarbeta i detta syfte när det de kan vinna överstiger den autonomi de riskerar, skriver Strömvik, en benägenhet som kan förmodas vara särskilt stor efter perioder av oenighet med den mest inflytelserika aktören. Strömvik finner mycket riktigt, att det utrikespolitiska samarbetet mellan EU-länderna har blivit intensivare under eller en kort tid efter varje period av transatlantisk spänning. Det tycks säkerställt, skriver hon, att den viktigaste faktor som förklarar den språngvisa ökningen av det utrikespolitiska samarbetet har varit återkommande transatlantisk oenighet. De transatlantiska problemen har drivit GUSP mot ständigt nya höjder, och återgång till lägre nivåer

har förhindrats av fortgående institutionalisering.

Detta om avhandlingens huvudundersökning. Det finns också en tilläggsundersökning: efter de trettio åren 1970-99 kommer de trehundra dagarna från november 2002 till september 2003. Det är lätt att förstå varför dessa ca 40 sidor lagts till: det hade knappast gått att disputera på en avhandling om det allt starkare europeiska samarbetet utan att kommentera den europeiska oenigheten om Irak. Strömviks utmärta lösning är att behandla Irak-krisen som ett extra testfall vilket, hävdar hon, bekräftar slutsatserna av huvudundersökningen: GUSP fortsatte som förut, ja, tog mera avancerade former än någonsin, under trycket av denna den djupaste transatlantiska krisen av alla.

Trosbekännelsen

I Strömviks avhandling finns något som måste vara ovanligt i doktorsavhandlingar: ett veritabelt utfall mot hur det går till inom doktorandens forskningsområde. Själva idén att förklara samhällsliga mönster utifrån generell teori har kommit under attack, skriver hon, och har till och med framställts som typiskt amerikansk; en förnuftigare ansats utgår från "senare europeiskt tänkande", heter det i ett arbete hon citerar. Strömvik utvecklar varför hon anser denna diskussion, vilken hon betecknar som mainstream, vara slöseri med tid. Olyckligtvis, skriver hon, måste även jag avge den obligatoriska meta-teoretiska trosbekännelsen "before embarking on the essential" (32). Därefter kommer ett par sidor om meningsfullheten av generella modeller, kausala inferenser och empirisk prövning.

Det har gått långt när en forskare måste skriva flera sidor för att rättfärdiga att hon försöker empiriskt beskriva och teoretiskt

förklara en tendens i internationell politik. Jag delar Strömviks uppfattning om tillståndet i denna del av statsvetenskapen. Det är trevligt att träffa en yngre forskare på en barrikad som man trots vara befolkad av enstaka pensionärer.

I sammanhanget kan jag inte låta bli att citera en formulering som finns på annat ställe i avhandlingen: om en viss teori heter det att den "is not particularly controversial, although constantly debated among students of international relations" (79). Så är det med mycket. Skönt när någon genomskådar det trendiga prattet.⁵

"Kollektiv utrikespolitik"

Avhandlingen innehåller en ganska strikt definition av begreppet utrikespolitik (25). Det icke självklara i definitionen är att som utrikespolitik endast betrakta agerande ("behaviour", skriver Strömvik) och inte program, doktriner, policies o.dyl.; Strömvik har valt bort den ena dimensionen av vad som brukar räknas som utrikespolitik och har inriktat sig enbart på den andra. När Lisbeth Aggestam (2004: 249) på tal om vad hon för sin del kallar europeisk utrikespolitik resonerar om en framväxande roll för Europa som etisk makt i världspolitiken och därvid hänvisar till det säkerhetspolitiska strategidokument som Europeiska rådet antog 12 december 2003, talar hon om något annat än utrikespolitik i Strömviks mening.

Avgränsningen är inte på något sätt udda utan karakteristisk för en väsentlig

5 Avhandlingen är befriande otrendig. "Constructivism" förekommer en gång (i titeln på ett citerat arbete), "discourse" tre gånger (av vilka en i ett direktcitat och en i titeln på ett citerat arbete) och "gender" en gång (som något som EU uttalat sig om).

ansats i utvecklingen av området jämförande utrikespolitik, tydliggjord i titeln på den på sin tid viktiga boken *Why Nations Act* (East et al. 1978), vilken Strömvik citerar. De argument hon ger för att enbart studera agerande är emellertid inte övertygande. Strömvik hävdar att det är tveksamt om ett kollektiv av stater alls kan ha gemensamma mål: kompromisser om färdriktningen, det enda möjliga, kan leda till något som varken någon enskild aktör eller kollektivet står för, och gemensamma deklamationer behöver därför inte ge en "sann" bild av vad den gemensamma politiken går ut på (24). Fråga: gäller inte detta även om utrikespolitik i betydelsen "activities ... for the purpose of affecting the target in the manner desired by the policy-makers", som Strömvik uttrycker det (25)? Om Europeiska unionen kan ha "purposes", varför kan den inte ha "programmes"? Vidare: det finns en hel liten litteratur om utrikespolitiska doktriner och liknande fenomen, i vilka man argumenterar för att programuttalanden har intresse oavsett i vad mån som de återger "sanningen" i vad som förefaller vara Strömviks mening. Kan inte detta gälla EU lika väl som andra aktörer? I avhandlingen framstår GUSP som ett hoprafs av ståndpunkter i vad som råkat bli aktuella frågor snarare än som en sammanhängande linje; så är det kanske, men detta hade jag gärna sett som en empirisk fråga i stället för som något som avgjorts i definitionen av begreppet utrikespolitik.

Inte heller avgränsningen av begreppet "kollektiv" utrikespolitik är invändningsfri. Som sådan räknar Strömvik, som framgått, bara det som skett inom ramen för EU:s institutionella apparat. Det hade funnits skäl att som gemensam utrikespolitik även räkna det som EU-länder gör tillsammans utanför EU:s institutioner. Jag har ställt mig frågan om det utrikespo-

litiska samarbetet mellan dessa länder verkligen har ökat så dramatiskt som det framstår i avhandlingen eller om det till någon del är fråga om en inflyttning inom EU-ramen av vad som tidigare skett utanför denna. Saken hade varit värd en diskussion.

Prövningen av hypoteserna

Här kommer nu några synpunkter på det centrala i avhandlingen: prövningen av hypoteserna om institutioner, hot och inflytande.

Institutionshypotesen. Strömvik hävdar, som nämnts, att GUSP intensifierats före snarare än efter de institutionella förändringarna. Frågan är om hon verkligen visar detta. Jag har en teoretisk och en teknisk synpunkt.

Den teoretiska synpunkten gäller vad man kan kalla Strömviks tvåårsregel: om det finns några effekter av institutionsförändring skall de ha visat sig inom två år, hävdar hon. Om denna regel hävdas i avhandlingen dels att den är godtycklig, dels att den är betingad av teoretiskt grundade förväntningar (90), vilket låter en smula motsägelsefullt. När man tar del av Strömviks genomgång av de skäl som angivits för att institutionell förändring kan väntas påverka politiken, hittar man i själva verket en hel del som förefaller kunna kräva mer än två år för att slå igenom: förändringen "may gradually permeate into the language and beliefs of national administrations and thereby gradually change the very conceptions of state interests and thus also state behaviour", "participants [may be induced] to reformulate their strategies [and may] become more willing to accept compromises, which in turn may ... give rise to new coalitions and previously suppressed expressions of interest", "supranational bodies [may beco-

me] more ... prone to start formulating their own interest", "[there may be] a higher degree of collection of information, continuity in the deliberations ... [and] an increased capacity for the institutional body to serve as an institutional memory" samt, först som sist, "increased learning and trust" (82-6). Sådant kan ta sin tid. När Strömvik till sist kopplar loss från tvåårsregeln, hittar hon mycket riktigt tecken på en viktig samarbets effekt av Enhetsakten (117).

Den mera tekniska frågan är om det verkligen är sant att GUSP blivit intensivare före i stället för efter institutionella förändringar. Här kunde analysen ha varit striktare. Fem institutionella förändringar ger möjlighet till före/efter-jämförelser (Köpenhamnsrapporten 1973, Londonrapporten 1981, den högtidliga deklarationen 1983, Enhetsakten 1986, Maastrichtfördraget 1993). En strikt jämförelse av uttalandefrekvenserna visar att dessa vid alla fem tillfällena varit högre efter än före den institutionella förändringen, något som talar för och inte mot hypotesen.⁶ Strömvik kan svara att hennes resultat-tolkning bygger på data inte bara om frekvens utan också om bredd och djup. Om man går till de tre tidpunkter som hon vid sin sammanvägning av frekvens, bredd och djup funnit särskilt betydelsefulla - 1981, 1991, 1995-96 - finner man att den första mycket riktigt inträffade före i stället för efter Londonrapporten men den sista däremot på passande avstånd från ikraftträdandet av Maastrichtfördraget; när det gäller den mellersta är frågan hur stor eftersläpning man får räkna med efter Enhetsakten, vilket i varje fall kan diskuteras. Avhandlingen hade vunnit på att

6 Data redovisas inte i sifferform i avhandlingen, men Strömvik har ställt dem till mitt förfogande.

Strömvik varit mera exakt i sin före/efteranalys och därvid behandlat varje dimension (frekvens, bredd, djup) för sig. Som det ser ut i avhandlingen undrar läsaren om data verkligen drabbar institutionshypotesen så hårt som Strömvik hävdar.

Hothypotesen. Hållbarheten i hothypotesen är i och för sig svår att diskutera på ett precist sätt, eftersom förklaringsfaktorn inte är en handfull diskreta händelser utan en sammansatt sak som förmodas variera med graden av expansionism i den sovjetiska/ryska politiken. Dessa variationer karakteriseras i berättande text utan försök till kvantifiering, vilket i princip knappast är tillfredsställande. I praktiken har det mindre betydelse, eftersom det är ställt bortom allt tvivel att hypotesen inte håller. Den är inte bara osannolik utan falsifierad, vågar jag påstå, även om Strömvik försiktigtvis undviker denna formulering.

En fråga kvarstår dock. Är det inte här som funktionsfördelningen mellan EU och NATO kan ha spelat roll? De som velat sluta sig samman vid ett yttre tryck har kunnat göra detta tillsammans med sin allierade USA i stället för bara med varandra. Den gemensamma säkerhetspolitiken kan ha formats i NATO under sådana perioder och, kan man föreställa sig, ju mera NATO, desto mindre EU. Eftersom samarbete utanför EU:s institutionella ram definierats bort ur avhandlingen, ställs inte frågan om förhållandet mellan samarbete i NATO och i EU i denna.

Inflytandehypotesen. Hypotesen att EU intensifierar sitt utrikespolitiska samarbete efter att ha påmint om inflytandekonkurrensen med USA tolkas i avhandlingen som en känslig mekanism: ökat samarbete utlöses av transatlantisk oenighet i en konkret fråga och återgår till sitt tidigare läge när denna fråga blivit inaktuell, för att ta ny fart efter nästa transatlantiska strid-

fråga. En alternativ tolkning är mera strukturell: det avgörande är maktbalansen mellan USA och Sovjetunionen/Ryssland, ju sämre Sovjetunionen/Ryssland balanserar USA, desto större behov av GUSP. Detta skulle kunna förklara varför GUSP började anta väsentliga proportioner i två steg: det ena när USA under Ronald Reagan accelererade kapprustningen, det andra efter Sovjetunionens upplösning.

Vad avser den hypotes som faktiskt förs fram i avhandlingen hävdar Strömvik att, enligt hennes data, GUSP verkligen intensifierades under eller kort efter transatlantiska spänningsperioder och att inflytandehypotesen är den enda för vilken det saknas motsägande evidens (177-8). Stämmer detta?

När denna fråga skall besvaras, visar sig bristen på precision vara ett större hinder än när det gäller hothypotesen. Det är svårt att läsa Strömviks redogörelse för de transatlantiska problemen under de trettio åren utan att fråga sig om denna förklaringsvariabel verkligen har varierat tillräcklig mycket för att hypotesprövning skall vara möjlig. Det visar sig ha rätt transatlantisk kris mer eller mindre för jämnat. 1978-82 kännetecknades av en "abundance of crises" mellan Europa och USA, står det i avhandlingen (154). 1983 blev relationerna "increasingly strained" (161). 1986 förelåg en "full-blown Atlantic crisis" (164). 1987 skrev ingen mindre än Michael Howard i ingenting mindre än *Foreign Affairs* att relationen mellan Europa och USA befann sig i ett bottenläge "for which it would be difficult to find an equal—the Suez crisis of 1956 excepted—during the whole of the postwar period" (167). I början av 1995 var NATO "in serious danger of irreparable damage" (172). 1996 uppkom "serious transatlantic differences ... again" (173). De enda peri-

oder som inte kännetecknas av transatlantisk kris förefaller ha varit 1975-77 samt några korta vilopauser över nyåret 1982-83 samt 1992-93 och 1995-96 – ett begränsat underlag för hypotesprövning. Om en variabel är mer eller mindre konstant kan den inte förklara variationer i en annan.

Nu visar det sig att det som i avhandlingen kallas transatlantisk oenighet o.dyl. kan innefatta olika ting. Hypotesen, sådan den formuleras i avhandlingen, gäller oenighet om "how to manage international events" (143), och Strömviks redogörelse för de transatlantiska problemen gäller till stor del policyfrågor där amerikaner och européer haft olika mening: Mellaöstern, neutronbomben, Afghanistan, Iran, Polen, sibirisk naturgas, Centralamerika m.m. Detta är emellertid uppblandat med annat, med oklarare relation till hypotesen: missnöje med amerikansk unilateralm (SALT I 1972, SDI 1983, Reykjavik 1986), osäkerhet om USA:s intentioner (särskilt 1987-92), ilska över att inte kunna agera självständigt (Kosovo 1998-99). Detta förefalla vara något annat än oenighet om "how to manage international events".

Faktum är att man, om man lägger in händelser av den senare typen i Strömviks diagram, hamnar ganska rätt i förhållande till aktivitetshöjningarna i GUSP. Policyoenigheten, det centrala i hypotesen, är däremot nästan ständigt närvarande och har alltså begränsat förklaringsvärde. Det ser ut som om Strömvik har rätt i att EU:s kollektiva utrikespolitik till väsentlig del är ett resultat av inflytandekonkurrensen med USA: inte så att den varit ett svar på oenighet i sakfrågor, men väl så att den drivits på av påminnelser om underordningen som sådan.

Två hypoteser till

Jag skall antyda två ytterligare hypoteser om GUSP. De har sitt ursprung i andra forskningstraditioner än internationella relationer i traditionell mening: de gäller varken internationell makt eller internationella institutioner utan integration och identitet.

Integrationshypotesen. En del idéer som cirkulerar om integration och internationalisering kan sammanfattas som självförstärkning: en integrations- eller internationaliseringsprocess har en tendens att förstärka sig själv. En variation på självförstärkningstemat är Ernst Haas' "spillover"; det finns andra. Att utvecklingen av GUSP skulle ha att göra med något sådant är en tanke som Strömvik bara snuddar vid. Detta sker i ett avslutande resonemang om hur en fungerande realistisk förklaring av EU:s kollektiva utrikespolitik skulle kunna se ut. Tankegången är välkänd; Strömvik citerar Jervis, Schelling och Krasner, och kunde ha citerat Axelrod. Så här sammanfattar hon den: "To the extent that the behaviour of the participants starts to signal increased willingness to cooperate, the expectations about future cooperation should also increase" (189).

Det är ett litet steg från detta till hypotesen att det utrikespolitiska samarbetet har stått i växelverkan med samarbetet i övrigt mellan EU-länderna. Det nämns i förbigående i början av avhandlingen att det finns de som prövat att sätta in GUSP i ett integrationsteoretiskt sammanhang men att sådana idéer inte har blivit systematiskt testade mot alternativa förklaringar (14-15). Hade inte detta kunnat vara något för denna avhandling?

Identitetshypotesen. GUSP kan även sättas i relation till EU:s identitetsproblematik. Bristen på europeisk identitet har diskuterats i många år som restriktion för både

fortsatt integration och fungerande demokrati. Det är ingen konstig tanke att utrikespolitik lämpar sig för symbolisk markering (vidare i Goldmann, Berglund och Sjöstedt 1986). Medvetande om identitetsproblemet skulle kunna bidra till att förklara GUSPs utveckling.

Tankegången skymtar några gånger i avhandlingen. Ett av de dokument som åberopas är en deklaration av EU:s utrikesministrar i december 1973, som har titeln "Declaration on European Identity" och i vilken utrikespolitiken uttryckligen görs till medel för identitetsmålet (150). Identiteten dyker också upp i ett annat dokument som åberopas, nämligen Europeiska rådets "Solemn Declaration on European Union" i juni 1983, enligt vilken "the wish to affirm the European identity" är en huvudsaklig målsättning (102). Enligt Maastrichtavtalet är meningen med GUSP att stärka Europas "identitet" och oberoende (106).

Min fundering går i linje med detta ut på att se den gemensamma utrikespolitiken som ett led i EU:s identitetspolitik, något som särskilt aktualiseras när gemenskapen utsätts för påfrestningar och särskilt behöver markeras, som efter demonstrationerna av folklig skepsis vid folkomröstningarna på 1990-talet. För att inte tala om Irakkriget: Strömvik ser detta som ännu en transatlantisk kris, men i själva verket gick skiljelinjen inte mellan USA och Europa utan inom EU; detta europeiska samarbetsfiasko kan vara det som föranlett GUSP att gå mot nya höjder på det sätt som Strömvik visar i tilläggsundersökningen. Vem vet: kanske folkomröstningarna om författningsförslaget i Frankrike och Nederländerna kommer att ge ännu mera GUSP.

En embryonal analys av förhållandet mellan europeisk identitet och GUSP finns i en uppsats, som citeras i avhand-

lingen (Sedelmeier 2004). Tanken kunde ha varit värd att uppmärksamma.

De teoretiska implikationerna

I slutet av huvudundersökningen finns ett resonemang om de empiriska resultatens teoretiska implikationer som erinrar om Strömviks formulering att somligt "is not particularly controversial, although constantly debated among students of international relations". Strömvik anser sig kunna visa att GUSP, med bara små preciseringar av respektive teori, kan förklaras både med "realism" och med "institutionalism" (186ff). Detta innebär naturligtvis att de ansatser eller perspektiv, vilka brukar ställas mot varandra från A-kurser till doktorsavhandlingar och ISA-konferenser, tenderar att sammanfalla. Jag tror att hon i grunden har rätt och att den stora debatten i IR huvudsakligen är en pseudo-debatt.

Möjligen kan man hävda att det härvidlag finns en skillnad mellan institutionalism och realism. Institutionalismen måste, om jag fattar avhandlingen rätt, kompletteras med något om den yttre omgivningens roll och behöver importera en dos realism. Realismen kan däremot klara sig utan import: det räcker om den ser institutioner på Krasners vis, som något som påverkar aktörers strategiska kalkyler. Institutionalism klarar sig inte utan realism, men realismen kan ta hand om institutioner, liksom allt annat.

Det föresvävar mig, när jag tar del av Strömviks resonemang, att det som blir kvar av den mångomtalade skillnaden mellan dessa två ansatser är deras skilda antaganden om hur institutioner fungerar: är institutionernas roll att modifiera aktörernas överväganden om nyttan av skilda handlingsalternativ, eller har de mera djupgående effekter? Detta kan ses som

en empirisk fråga – och Strömviks resultat förefaller ge starkare stöd åt kompletterad institutionalism än åt preciserad realism – i stället för att, som brukligt är, hanteras som ett slags livsåskådningsfråga.

Strömviks reflexioner om huvudundersökningens teoretiska innebörd ger hennes avhandling en extra dimension som är ganska fin.

Källorna

Den enda del av avhandlingen där källorna utgör ett problem är tilläggsundersökningen om de 300 dagarna. Här är ambitionen, efter vad som står i avhandlingen, att öppna tidigare tillslutna svarta lådor, samtidigt som det är nödvändigt att lita till pressmaterial. Nu vet vi att medierapporteringen om Irak, en huvudsak under de 300 dagarna, har klandrats mycket hårt för att okritiskt ha godtagit Vita Husets version. Den amerikanska debatten om detta inleddes, såvitt jag vet, med en artikel av Michael Massing i *The New York Review* med titeln "Now They Tell Us". I början försvarade sig både chefredaktörer och journalister med energi och ilska, men snart framträdde de fulla av ruelse.

Ett exempel på det problematiska med pressmaterial som vetenskaplig källa är en uppgift som i avhandlingen citeras från *telegraph.co.uk*, enligt vilken Tony Blair redan i september 2002 hade "signalled a readiness to join the US in military action against Iraq even without a UN mandate" (197). Ett nyligen offentliggjort brittiskt dokument har klargjort hur stor tveksamheten i London var, hur Blairs rådgivare framhöll att ett krig à la Bush var olagligt, hur nödvändigt Blair ansåg det vara att uttömma alla FN:s möjligheter, hur betydelsefullt han fann det vara att ha ett FN-mandat som grund – allt detta enligt uppteckningar från ett avgörande möte i Lon-

don 23 juli 2002. Om man får tro Bob Woodward var det den 7 september som Blair övertalade Bush att gå till FN, och FN var i själva verket något som britterna insisterade på nästan ända fram till krigsutbrottet (se Danner 2005).

Ett annat exempel på problemet med mediala källor: en fransk hållning citeras ordagrant i ett läge när varje nyans är viktig, men det är omöjligt för läsaren att avgöra om ordvalet är den franska regeringens eller den amerikanska tidningens (198).

Säkert står sig de slutsatser som dras, men en källdiskussion hade varit på sin plats.⁷

Avslutning

Avhandlingens viktigaste bidrag är påvisandet av den roll som den amerikanska faktorn i samverkan med den institutionella har spelat för utvecklingen av GUSP, och därmed för integrationsprocessen överhuvud. Detta visas med fördömlig direktitet. Sammanvävningen med teoretiska resonemang är inte pliktskyldig, och inte heller ett sätt att lägga ut dimridåer, utan en del av själva problemlösningen och en förutsättning för att undersökningen skall ha relevans för fortsatt forskning. Den som vill fördjupa sig ytterligare i utrikespolitikens roll för integrationsprocessen har en god grund att stå på tack vare denna konstruktiva avhandling.

Referenser

Aggestam, L. 2004. *A European Foreign Policy? Role Conceptions and the Politics of Identity in Britain*.

7 Vid disputationen framgick att Strömvik haft tillgång till material som hon varit förhindrad att redovisa i avhandlingen. Källvärdet kan inte bedömas av utomstående.

- France and Germany*. Stockholm: Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet.
- Danner, M. 2005. The Secret Way to War, *The New York Review of Books* 52 (10).
- East, M. A. – Salmore, S. A. – Hermann, C. F. (red.). 1978. *Why Nations Act: Theoretical Perspectives for Comparative Foreign Policy Studies*. Beverly Hills: Sage.
- Goldmann, K. – Berglund, S. – Sjöstedt, G. 1986. *Democracy and Foreign Policy: The Case of Sweden*. Aldershot: Gower.
- Massing, M. 2004. Now They Tell Us, *The New York Review of Books* 51 (3).
- Sedelmeier, U. 2004. Collective Identity, s 123–40 i Carlsnaes, W – Sjusen, H – White, B. (red.), *Contemporary European Foreign Policy*. London/Thousand Oaks/New Delhi: Sage.